

Introducció: context i història

Filipines és un país extraordinari. Encara més per un observador de les nostres contrades: tan llunyà geogràficament (i també mental) i tan proper en la història. Les referències que en tenim són del passat colonial: el “mantón de Manila” (amb el que es ballen les comparses al carnaval de Vilanova i la Geltrú), la companyia de “Tabacos de Filipinas”, amb seu a Barcelona (recentment l'antic edifici de les Rambles s'ha reconvertit en un flamant hotel), o les múltiples referències als “últimos de Filipinas”, capítol quasi mitològic de la historiografia colonial espanyola. Però els referents actuals es limiten a poc més que les minyones filipines que treballen en cases particulars. La nostra ignorància és dramàtica. I el nostre desinterès resulta crònic: l'any de les Filipines, organitzat durant el 2006 per la Casa Àsia –per cert, amb seu a Barcelona- va passar completament desapercebut pel públic català.

Filipines és un país amb algunes singularitats destacables: és un arxipèlag d'aproximadament 7.000 illes, de les quals destaquen la més gran, Luzon (on hi ha la capital, Manila) i la segona en superfície, Mindanao. És, també, l'únic país catòlic de tota Àsia. D'altra banda, va ser el primer país asiàtic en iniciar una revolta nacionalista contra la colònia (finals dels s.XIX) i en assolir la independència sense lluita armada (un any abans de la Índia de Gandhi). Finalment, cal destacar que dues de les quatre presidències que ha tingut el país després de la dictadura de Marcos han estat en mans de dones.

83 milions d'habitants conviuen en 300.000 km², és a dir, el doble de la població d'Espanya en la meitat de la superfície. Els múltiples grups ètnics que componen la població parlen fins a 170 llengües i dialectes. Els idiomes oficials són el tagalog i l'anglès. Hi ha dotze llengües cooficials en diverses regions del país. El castellà ja no el parla gairebé ningú. Tan sols es conserva la tradició de posar noms (sobre tot d'homes), que a les nostres oïdes poden sonar anacrònics (Silvestre Afable, Wigberto Tañada, etc).

El sistema de govern és presidencialista (similar als EUA). El país està dividit en 17 regions, 79 províncies i 1.500 municipis. Dues regions es desmarquen d'un sistema força centralista: la regió de Cordillera (amb forta concentració de població indígena) i el sudoest de la illa de Mindanao (de població indígena i musulmana) tenen majors nivells d'autonomia.

El primer home blanc que va trepitjar les illes Filipines va ser Magallanes qui, per cert, va morir-hi en un enfrontament amb la població autòctona. El nom del país es va decidir en honor al rei espanyol Felip II. Però les illes Filipines mai van estar tan lligades a la metròpoli com Amèrica Llatina degut a la distància (la comunicació es feia via Mèxic) i l'absència de recursos naturals fàcilment aprofitables. El llegat més important que van deixar els espanyols va ser la religió catòlica. L'idioma mai es va arribar a estendre més enllà de la classe mestissa, entre d'altres raons perquè la colònia mai va fer esforços importants per promoure l'educació escolar, i perquè l'evangelització es va fer en els idiomes nadius. El coneixement dels frares dels

---

¹ Kristian Herbolzheimer, Escola de Cultura de Pau UAB

idiomes autòctons els va donar el monopoli d'accés lingüístic a la població i, per tant, un poder que no tenia cap altre institució, raó per la qual van arribar a oposar-se a intents de difusió de la llengua espanyola.

Un detall amb importants conseqüències en l'actualitat és que Espanya mai va prendre possessió real de l'illa de Mindanao, que havia estat islamitzada un segle abans de l'arribada dels espanyols. Els sultanats de Maguindanao y de Sulu van oferir una resistència superior al desig de control territorial dels colonitzadors, de manera que la illa es va lliurar del sotmetiment colonial. Els reclams independentistes que naixeran als anys 60 a Mindanao es basen en aquesta independència històrica "de facto".

El 12 de juny de 1898 Filipines declara la seva independència, després de dos anys de lluita guerrillera contra els espanyols. Però tan sols sis mesos després, després de la conquesta de Cuba pels nordamericans, pel Tractat de París Espanya "ven" l'arxipèlag per 20 milions de dolars als EUA. En la posterior guerra contra el nou imperi colonial (1899-1911) moriran un milió de filipins. La tercera força ocupant en menys de 50 anys van ser els japonesos (1941-1944), i la independència formal no és reconeguda fins al 1946.

La independència (1946) no va introduir canvis socials substancials i el país va seguir vivint sota el règim d'"hacienda", un sistema semi-feudal segons el qual el camperol disposa d'un promig de 2 hectàrees de terra, però a canvi ha de lliurar la meitat de la collita. El Partit Nacionalista –conservador, vinculat als terratinents- se succeeix a sí mateix en el poder fins a l'arribada de Ferdinand Marcos (1965-1986).

Marcos va guanyar les eleccions l'any 1965, però es va aferrar al poder durant més de 20 anys. L'any 1972 declara la Llei Marcial, una mena de cop d'estat que impedia qualsevol activitat social i política d'oposició. El Partit Comunista de Filipines (CPP) i el seu braç armat, el *New People's Army* (NPA), s'havien convertit en una sèria amenaça pel règim i comptaven amb un important i creixent suport social. En el context de la Guerra Freda, Filipines es va consolidar com un aliat incondicional dels EUA, que hi tenien importants bases militars i feien la vista grossa a les atrocitats de la dictadura de Marcos. El moviment clandestí d'oposició que es va anar consolidant tenia, per tant, un discurs amb dos components: anti-Marcos i anti-imperialista. En un aparent gest d'obertura política l'any 1983 Marcos va autoritzar al principal líder de l'oposició, Benigno Aquino, retornar del seu exili, però en sortir de l'avió a l'aeroport de Manila va caure assassinat. Al seu enterrament hi assistiren 500.000 persones. Tres anys després (1986) la seva vídua, Corazón Aquino, va fer una crida a la desobediència civil després de perdre unes eleccions presidencials fraudulentos. Poc després va tenir lloc la primera revolució del Poder del Poble (*People's Power*), quan un milió de civils van sortir al carrer per impedir les represàlies governamentals contra un sector de les FFAA que havia protagonitzat un cop d'estat fallit. Davant la pressió ciutadana, noviolenta, Marcos va optar per l'exili i Aquino va assumir la presidència. L'any 1991, després de noves manifestacions massives, es va tancar la darrera base militar nordamericana.

Amb tot, el balanç de 20 anys de democràcia és desencisador. La política segueix essent un territori restringit on el poder es manté en control d'unes poques famílies, passant de generació en generació. El populisme i la compra de voluntats (fins i tot dels opositors armats) és la pràctica habitual. L'any 2001 va tenir lloc la *II People's Power Revolution* contra el poder d'Estrada, un actor de cine extremadament corrupte. Gloria Arroyo va assumir el poder transitori fins a les eleccions de 2004, que va guanyar amb poc marge i amb indicis de compra de vots. Si no la fan fora abans, estarà al poder fins al 2010.

Els conflictes armats

Filipines ha sofert enfrontaments armats interns des de la seva independència (1946). Els més importants van iniciar-se sota la dictadura de Marcos. Malgrat haver-se assolit acords de pau entre el Govern i diverses guerrilles, en l'actualitat segueixen actius el Front Moro d'Alliberament Islàmic (MILF), el Nou Exèrcit del Poble (NPA/NDF) i diversos grups menors iihadistes.

El **NPA** (*New People's Army*), creat l'any 1969, és el braç armat del Partit Comunista de Filipines (CPP), que al seu torn forma part del Front Nacional Democràtic (NDF), i actua arreu del país. La seva ideologia és profundament maoista i combat el que considera un sistema semi-feudal i semi-colonial en el marc d'una "guerra popular perllongada", encapçalada per tres vanguardes: el partit polític, el braç armat i les organitzacions de masses. En la seva època de màxima expansió (1987) va arribar a comptar amb uns 25.000 membres armats. Els combats van arribar a forçar el desplaçament de més d'un milió de persones. Avui es calcula que tenen uns 7.000 combatents, i els enfrontaments són de baixa intensitat. La guerrilla té una forta capacitat d'extorsió econòmica i realitza atacs esporàdics a quaters i combois de forces de seguretat. Per la seva banda, les FFAA estan acusades d'instigar una guerra bruta que es manifesta amb un molt destacat creixement del nombre d'assassinats de líders polítics i socials en els darrers anys.

El conflicte amb el **MILF** (*Moro Islamic Liberation Front*) se circumscriu a una part de la illa de Mindanao (sud del país) i té un fort component d'afirmació identitària. Al terme *moro*, d'origen espanyol, els musulmans de Mindanao li han tret la connotació despectiva per convertir-lo en un valor identitària. L'any 1969 va néixer el Front Moro d'Alliberament Nacional (**MNLF**), per reivindicar el dret d'autodeterminació d'una població històricament exclosa i discriminada, primer pels espanyols, després pels americans i, des de la independència, pels filipins de religió cristiana. Quan el MNLF va signar el primer acord de pau amb el Govern (1978) a canvi d'una autonomia limitada, el MILF va prendre el relleu de la lluita independentista, aquesta vegada, a més, amb un destacat component d'afirmació religiosa. El MNLF i el Govern van signar un acord de pau que es manté des del 1996. El MILF i el Govern estan en converses de pau des del 2003.

A diferència de la guerra maoista, els enfrontaments armats a la illa de Mindanao han estat –i encara són- molt violents, tot afectant principalment a la població civil. Cada cop que es trenca l'alto el foc milers de persones es veuen obligades a desplaçar-se. Cal afegir, com un altre tret diferencial i que fa incrementar la complexitat, que a banda de la població musulmana cal tenir en compte també la **població indígena**, és a dir, aquella part de la població autòctona que mai es va convertir a l'islam. Solen viure en les zones de muntanya, aïllats, i marginats tant per cristians com per musulmans.

Altres grups menors –avui poc actius- són una guerrilla indígena de la regió de Cordillera (dels anys 80) i diverses escissions del maoistes: RPA-ABB (1993) i RPM-M (1999). També hi ha petits grups islamistes considerats bàsicament com **terroristes**: Abu Sayyaf (illes de Sulu i Basilan), Jemaah Islamiyah (Mindanao) i Rajah Solaiman Movement (RSM, Manila i nord de Luzon). La seva presència dona peu a justificar el desplegament de tropes dels EUA.

Processos de negociació

Com en la majoria dels casos en que es dona un conflicte armat de llarga duració, els intents de negociació han estat múltiples. Tots els governs posteriors a la dictadura de Marcos han alternat la negociació amb la mà dura i la “guerra total”.

El **NPA i el Govern** han mantingut un llarg i dificultós procés de negociació des de 1986, sense alto el foc, interromput en diverses ocasions. Fins a la data han aconseguit algunes fites destacables. La principal d’elles és l’acord sobre l’agenda de negociació (1992), que es concreta en 4 punts:

1. Drets Humans i Dret Internacional Humanitari
2. Reformes Socials i Econòmiques
3. Reformes Polítiques i Constitucionals
4. Fi de les Hostilitats, i Desarmament, Desmobilització i Rehabilitació

La negociació del primer punt (CARHRIHL) va concloure l’any 1998. Però els altres tres punts no han estat discutits encara.

L’altre acord important –JASIG, vigent des de la seva signatura l’any 1995 fins al 2006– estableix la immunitat per un centenar de persones que es considera que formen part dels respectius equips negociadors. No deixa de ser sorprenent que la dirigència dels insurgents viu a l’exili a Utrecht (Països Baixos) des de fa dues dècades. Tenen una oficina amb adreça i telèfon, i és fàcil establir una cita amb ells.

Des de l’any 2001 **Noruega**, que no és membre de l’UE, juga un important paper facilitador.

Pel que fa a la illa de **Mindanao**, la Regió Autònoma del Mindanao Musulman (ARMM), creada l’any 1996 com a fruit de l’acord de pau amb el MNLF, ha estat un fracàs. El nivell real d’autonomia és reduït, ha mancat pesonal professional en l’administració pública i la corrupció és rampant. Avui es pot afirmar que la concessió de l’ARMM no va ser més que una estratègia de compra de voluntats per part del Govern de Manila. El cabdill insurgent, Nur Misuari, va arribar al poder i es va acabar convertint en el soci polític de Manila. No sobta, per tant, l’ample suport social que ha rebut el MILF des de la seva escissió del MNLF. Amb tot, tant el govern com el MILF són conscients de la impossibilitat d’una derrota militar de l’altre. L’any 2003 les parts van acordar un alto el foc, i les negociacions han avançat força.

En relació a Mindanao cal destacar també el paper que han jugat **països i organitzacions islàmiques** en els dos processos de negociació. El primer acord de pau del MNLF es va signar a Trípoli (1978). Posteriorment ha estat l’Organització de la Conferència Islàmica (OIC) qui ha acompanyat i facilitat el procés. El MNLF és membre de ple dret de l’OIC, i Filipines com a país també ha demanat la seva incorporació. En el cas del MILF és el govern del país veí, Malàsia, qui aporta els seus bons oficis en termes de suport logístic (acull la majoria de les reunions), verificació d’alto el foc, etc.

El paper de la societat civil

La societat civil filipina ha protagonitzat algunes de les actuacions que han esdevingut referencials per al moviment de la noviolència arreu del món. La seva capacitat de

mobilització social ha estat innovadora i es pot afirmar que el ventall de **mobilitzacions socials massives** que s'han produït en els darrers anys en països com Ucraïna o Nepal han estat inspirats per les dues revolucions del Poder del Poble de Filipines (1986 i 2001).

Altres activitats innovadores en un context mundial d'apologia de *l'enfrontament entre civilitzacions* és el **diàleg interreligiós**. Efectivament, sectors destacats de l'església catòlica i de l'islam han protagonitzat processos de construcció de confiança del tot innovadors, com el *Bishop-Ulama Conference* i una multitud d'iniciatives locals de diàleg i germanor. Un bon grapat d'ONG de Mindanao tenen un fort treball en la conscienciació i l'educació pel respecte a les tres cultures de la illa: la musulmana, la cristiana i la indígena.

Una tercera aportació amb repercussió mundial han estat les **Zones de Pau**. En un context de fort desplaçament de la població civil, en els anys 80 van sorgir arreu del país de forma espontània iniciatives per crear espais de seguretat per la població. Van aparèixer –amb diferents denominacions- Zones de Pau on la població civil impedia l'accés amb armes dels grups armats i de les pròpies FFAA. Aquesta iniciativa – malgrat totes les seves limitacions- ha estat replicada en indrets tan llunyans com ara Colòmbia.

En relació als processos de pau amb els diferents grups, les organitzacions filipines també han estat molt creatives. Malgrat la dificultat que hi ha de vegades per a que grups pacifistes i de drets humans puguin treballar plegats, després de l'acord sobre drets humans entre el govern i el NPA es va constituir la coordinadora **Sulong CARHRIHL**, integrada per un ample ventall d'associacions i institucions, amb la tasca de fer un seguiment, des de la societat civil, del compliment dels seus compromisos de les dues parts. Una iniciativa similar es va impulsar a Mindanao a rel de l'alto al foc del 2003: **Bantay Ceasefire** és la primera iniciativa de verificació d'un alto el foc impulsada i mantinguda per la societat civil. Una xarxa d'unes 200 persones, totes voluntàries, amb molta precarietat logística, s'ha convertit en un complement imprescindible de les comissions de verificació mixta (FFAA-MILF) i internacional. De fet, en qui més confia la població és en la colla de Bantay Ceasefire. En relació als grups més petits cal destacar com una singularitat especial el cas del RPA-ABB, una escisió del NPA activa en una zona reduïda del nord de Mindanao. Per acord de la guerrilla i del govern, la secretaria tècnica de les negociacions està en mans d'una ONG, **Balay Mindanao**, que aporta la seu dels diàlegs, la capacitació de les parts i s'encarrega de dinamitzar els processos de consulta amb les comunitats rurals afectades pel conflicte.

Amb tot, cal anotar també algunes de les importants limitacions amb les que s'han trobat aquestes i altres iniciatives. En primer lloc cal anotar el sentiment de frustració que han generat les ressaques dels processos de poder popular. Sembla com si la capacitat de pressió ciutadana en alguns moments puntuals no anés acompanyada d'una capacitat sostinguda de transformació estructural, de manera que tot canvia per a que en realitat no canviï res. Els intents de mobilització més recents contra la corrupció i el frau del govern actual no han aplegat més que a una colla de nostàlgics de les mobilitzacions del passat. El desencís social és evident.

En relació al maoistes, resulta terriblement complex treballar pel diàleg en un context de polarització extrema. El NDF és una xarxa sota la qual es troben entitats d'estudiants, artistes, professionals, dones, drets humans, etc., amb una agenda política molt delimitada, i amb una desconfiança patològica vers qualsevol altra

organització que no formi part del seu grup². En aquestes condicions el marge d'actuació per un actor social imparcial és extremadament reduït.

Finalment, en relació a les Zones de Pau cal esmentar la dificultat pràctica de mantenir aquestes iniciatives en el temps i davant la pressió dels actors armats. Per molta força ètica i moral que tingui la població en rebutjar la presència d'armes, per poc que un actor armat consideri una zona de pau com una àrea estratègica no sol tenir gaires miraments a l'hora d'imposar la seva voluntat per la força.

Dificultats i oportunitats de les negociacions de pau

Les negociacions entre el govern i el NPA s'han complicat molt des dels atemptats de l'11 de setembre. L'any 2002 el NPA i el principal dirigent del NDF, José María Sison, van ser incorporats a la **llista terrorista** de la UE (l'any 2005 hi va ser inclòs també el Partit Comunista). Aquestes llistes s'han convertit en el principal factor d'obstrucció en aquests moments. Els maoistes, acostumats a negociar de tú a tú amb el Govern, se senten ferits en el seu orgull revolucionari i han posat la retirada de les llistes com a preconditioni per qualsevol avenç. El govern, per la seva banda, ha aprofitat l'oportunitat que li ha brindat la conjuntura internacional per apostar per la mà dura. No hi ha perspectives de que es pugui superar aquest punt mort en el curt termini.

L'altre gran dificultat és la **incompatibilitat política de fons**. Malgrat que el govern no pot amagar la necessitat d'una profunda transformació social, política i econòmica del país, els interessos per mantenir els privilegis actuals faran molt difícils els canvis substancials. Per la seva banda, els maoistes no amaguen la seva aposta per la guerra definida en els termes de Mao Tse Tung, on les negociacions amb el govern i les aliances amb altres opositors no maoistes són legítimes i necessàries, però no deixen de ser un element tàctic per incrementar la seva visibilitat, força i reconeixement en el marc d'una estratègia global de conquesta del poder. Probablement l'entramat del NDF sigui el darrer bastió maoista radical en el món.

En aquest procés, per tant, és imprescindible un canvi de paradigma, tant del govern com del NDF. Cal, també, treballar per superar la profunda desconfiança. Probablement un major suport nacional i internacional a les negociacions sigui una de les poques actuacions possibles.

El procés a Mindanao també ha de superar obstacles significatius. El MILF sembla haver renunciat a la independència i negocia un reforç de l'autonomia actual, amb dos eixos principals: major descentralització i increment de la superfície de la regió autònoma, per incorporar una major proporció de les "**terres ancestrals**". Aquest darrer és el tema més espinós. Entre d'altres raons perquè, fruit del desplaçament, les terres ancestrals ara estan ocupades per població cristiana que no té el més mínim interès de formar part del Mindanao Musulmà. Les possibles incompatibilitats amb els acords del 1996 amb el MNLF són un altre problema; al cap i a la fi, qualsevol nou acord sobre autonomia amb el MILF modificarà l'acord vigent entre el govern i el MNLF. Això pot fer incrementar les **tensions** de per sí complexes **dins del camp dels musulmans**. La tercera dificultat és que la **comunitat indígena**, a qui ningú no ha

---

² Cal tenir present que cap a finals dels anys 80 es va produir una important divisió del moviment entre els que defensaven un canvi d'estratègia (*rejectionists*) i el sector ortodox (*reaffirmationists*). Aquests darrers es van acabar imposant i van lliurar una aferrissada cacera de bruixes contra els seus antics companys. La major part dels *rejectionists* simplement va abandonar completament l'activitat política, mentre un sector important es va incorporar en el món de les ONG.

convidat a les converses, se senti agredida per l'acord al qual es pugui arribar. Finalment, la **presència de les FFAA del EUA** en la zona, en el marc de la guerra mundial contra el terrorisme, és un focus de tensió permanent que pot servir –de fet, ja ho fa– d'espurna i de combustible pel ressorgiment de noves respostes antiimperialistes i anticristianes.

Pel cantó de les oportunitats cal destacar l'interès de la comunitat internacional, incloient-hi els països veïns (Malàsia i Indonèsia, tots dos musulmans), Japó, els EUA i la Unió Europea. Malgrat que amb agendes diferents, hi ha una atenció internacional destacada sobre Mindanao. En el cas de la UE, hi ha indicis d'una possible implicació majúscula en cas que s'arribi a un acord de pau, donat l'èxit que ha tingut la recent Missió Europea a la regió de Aceh.

Finalment cal assenyalar també el **problema estructural que té l'Estat** per encetar i implementar negociacions de pau. Les FFAA tenen encara un paper a l'ombra molt destacat, i les amenaces de cop d'estat són constants. La feblesa institucional davant dels múltiples interessos per mantenir *l'status quo* és evident i, per tant, el marge de maniobra en possibles negociacions polítiques a la força és reduït. Per signar acords de pau no hi hauria problemes, però és dubtós que fruit d'això puguin tenir lloc reformes estructurals sèries.

Característiques comparatives

Malgrat que cada conflicte és diferent, tots ells tenen elements en comú. La major part de les característiques dels conflictes a Filipines es troben també en d'altres contextos, i això permet –amb moltes precaucions– algunes comparacions que poden ser interessants tant des del punt de vista analític com en la recerca de referències externes per superar dificultats:

Trets destacats de Filipines	Altres casos semblants ³
Molts anys de conflicte (38)	India-Pakistan (59), Colòmbia (42), Israel-Palestina (39)
Molts anys de negociacions	India-Pakistan (57), Colòmbia (23), Israel-Palestina (16)
Més d'un grup armat	RD Comgo, Nord Est de la India, Irlanda del Nord
Divisions i enfrontaments entre els grups rebels	Colòmbia (FARC-ELN), Senegal (Casamance)
Conflicte sobre el poder (maoïstes)	India (CPI), Assam (ULFA), Nepal (CPN), Perú (Sendero)
Conflicte d'autodeterminació (Mindanao)	Abkhàzia, Ossètia, Assam, Nagalàndia, Aceh, Sàhara Occ., Sri Lanka, Darfur, Xipre, etc.
Conseqüentment, models de negociació diferents.	Mindanao: Pau per reconeixement de drets. Maoïstes: Pau per democràcia? Aposta del govern: pau per privilegis (judicials, polítics, econòmics, etc).
Grups armats forts i absència de perspectives de pau malgrat negociacions	LTTE (Sri Lanka), FARC (Colòmbia), Israel-Palestina.
Patiment de la població civil	La majoria dels conflictes armats actuals.
Societat civil activa	Sri Lanka, Uganda, Colòmbia
Paper destacat de les institucions religioses (diàleg interreligiós)	Uganda, Sri Lanka
Democràcia formal, no real	Colòmbia
Conflictes emmascarats subjacents (indígenes-musulmans-cristians)	Nepal (població madhesi a la regió de Terai), Sri Lanka (població musulmana en territori tamil)
Presència militar dels EUA	Colòmbia
Llistes terroristes com a obstacle per a les negociacions.	Sri Lanka, Colòmbia

³ Es referencien tan sols casos de conflicte arma on hi ha algun tipus de negociació oberta

Annex 1: Cronología

Prehistoria

El archipiélago filipino fue habitado por grupos [paleolíticos](#) desde hace varias decenas de miles de años. La cultura [neolítica](#) comenzó en las islas alrededor de 9000 años a.C. y hacia el siglo XV a.C., ya se trabajaba el metal en las islas. Pueblos probablemente autóctonos, como el aeta o el igorot, subsistieron sin asimilarse con las etnias que inmigraron después a las islas. Entre los siglos II y XV de nuestra era, sucesivas migraciones provenientes de [Indonesia](#) y [Malasia](#) poblaron las islas y se agruparon en clanes. Contrariamente al resto del mundo malayo, prácticamente no fueron influidas por la cultura clásica [india](#).

Edad Media

Desde los siglos XI y XII abordaron a sus costas barcos mercantes musulmanes, [japoneses](#) y [chinos](#), poblando las islas de comerciantes y artesanos. En el siglo XV las islas del sur fueron islamizadas tras la llegada de numerosos musulmanes de origen malayo, quienes establecieron sultanatos.

Conquista, colonización e independencia

- 1521 Magallanes descubre el archipiélago, y muere en la isla de [Mactan](#) en un enfrentamiento con el jefe [Lapu Lapu](#).
- 1564 España asegura la posesión de las islas (codiciadas también por ingleses, holandeses y portugueses). La colonia dependerá del [Virreinato de Nueva España](#). Los igorotes de la región norteña de Cordillera y la población islámica de [Mindanao](#), entre otros pueblos, siempre ofrecieron resistencias a la colonización.
- 1896 Estalla la revolución anticolonial, acaudillada por [Andrés Bonifacio](#), jefe de la agrupación independentista armada [Katipunan](#), inspirada en las ideas que el médico [José Rizal](#) había expresado en dos novelas suyas, *Noli me tangere* y *El filibusterismo*.
- 1898 El 12 de junio se proclama la independencia.
10 de diciembre: Tratado de París, entre EEUU y España, por el cual España cede el archipiélago y las demás colonias del Caribe y Oceanía a EEUU.
- 1899 [Guerra filipino-estadounidense](#) (hasta 1911). Mueren un millón de filipinos.
- 1941 Ocupación japonesa. Nace el movimiento *Hukbalahap* (Ejército Popular contra Japón) de base campesina e inspiración socialista.
- 1944 EEUU expulsa a los japoneses (queda destruido el centro histórico de Manila)
- 1946 Independencia formal: el archipiélago continúa bajo dominación económica de EEUU.

La independencia no introduce cambios sociales y el país vive bajo el régimen de la "hacienda", la gran propiedad explotada en forma de medianería. Más de la mitad de la población es campesina, pero el 20% es propietaria del 60% de la tierra. El medianero, quien dispone de un promedio de 2 hectáreas, recibe, en principio, la mitad de su cosecha, pero en los hechos una gran parte de sus ingresos son para pagar las deudas usurarias contraídas con el hacendado, el gran terrateniente. A esto se agrega un índice de desocupación de casi 9% (1989) y las consecuencias de una balanza comercial fuertemente deficitaria, típica de un país productor de materias primas agrícolas.

El Partido Nacionalista (conservador, vinculado a los terratenientes) se sucede a sí mismo en el poder hasta [Ferdinand Marcos \(1965-1986\)](#).

- 1965 **Marcos** gana las elecciones presidenciales.
- 1968 La masacre de Jabidah (marzo, isla de Corregidor), con 28 reclutas moros asesinados, se convierte en la chispa que prende la conciencia y las movilizaciones musulmanas en el país.
Jose María Sison refunda el Partido Comunista (CPP)
- 1969 Sison funda el Frente Nacional Democrático (NDF)
Se crea el Frente Moro para la Liberación de Mindanao (MNLF).
- 1972 Marcos declara la **Ley Marcial**.
- 1976 Referendum que homologa la "ley marcial".
- 1978 Se crea el Frente Islámico de Liberación de Mindanao (MILF), una escisión del MNLF.
- 1980 Marcos suspende la ley marcial.

- 1981 45 organizaciones políticas y sindicales se unen en el boicot a los comicios fraudulentos e inconstitucionales, mediante los cuales Marcos pretendía perpetuarse en el poder.
- 1983 El líder de oposición [Benigno Aquino](#) (Partido por el Poder Popular, socialdemócrata) **es asesinado** al descender del avión en el que regresaba a [Manila](#), después de un prolongado exilio en EEUU. En el entierro participan unas 500 mil personas.
- 1985 Nace el "Movimiento de Reforma de las Fuerzas Armadas" (RAM), un grupo reaccionario formado básicamente por oficiales descontentos con algunas intervenciones de Marcos en el ejército, despojándoles de sus acostumbrados privilegios y beneficios.
- 1986 Febrero: elecciones. Una vez evidenciado el fraude que impide el triunfo de [Corazón Aquino](#) (viuda del asesinado Benigno Aquino), la misma convoca a la desobediencia civil.
"People's power revolution": un millón de civiles rodea y apoya a un sector de las FFAA, después de un fallido golpe de estado contra Marcos. Ante la negativa de la aviación a bombardear a sus compañeros de armas y al pueblo que los apoya, Marcos opta por el exilio y Aquino asume la presidencia.

1986 – 1992 Gobierno de Corazón Aquino

Entre agosto 1987 y diciembre 1989 sufre 7 intentos de golpe de estado. Derechización del Gobierno.

- 1987 Febrero: nueva Constitución. Otorga autonomía a las regiones de Mindanao y Cordillera.
- 1989 Aquino lanza la "Década de paz 1990-2000".
- 1990 Julio: llamamiento del Parlamento Europeo para que finalice la guerra.
 Noviembre: **Propuesta de cronograma de paz de 13 meses del NDF.**
- 1991 Junio: erupción del volcán del Monte Pinatubo. Más de 700 muertos y 300 mil desplazados.
 Septiembre: suspensión de las bases militares de EEUU (después de masivas movilizaciones ciudadanas).

1992 – 1998 Gobierno de Fidel Ramos

Ramos, jefe de las FFAA bajo Aquino y representante del ala dura, sorprende con una iniciativa amplia y participativa para promover la solución negociada de los conflictos en el país.

- 1996 Acuerdo de paz entre el Gobierno y el MNLF, que concede establece la creación de la Región Autónoma del Mindanao Musulmán (ARMM). El MILF rechaza el acuerdo y sigue la lucha armada por la independencia.

1998 – 2001 Gobierno de Estrada (ex actor cinematográfico, muy popular)

Gloria M. Arroyo es elegida vicepresidenta.

"People's Power Revolution II" consigue expulsar a Estrada tras diversos escándalos de sobornos, fraudes, corrupción, y otras fechorías y maleficiencias ilícitas.

2001- 2004 Primer Gobierno de Gloria M. Arroyo

La vicepresident (hija de Diosdado Macapagal, presidente del gobierno 1961-1965) asume el poder provisionalmente.

2004 - Segundo Gobierno de Gloria M. Arroyo

Arroyo gana las elecciones por muy poco margen.

Se suceden las acusaciones de fraude electoral, y las mociones de censura en el Congreso.

Annex 2: Actors sociales

Filipins

- Gaston Ortigas Peace Onstitute (GZO).
- Freedom from Debt Coalition
- Peacebuilding & Reconciliation Program. Chito Generoso. Una iniciativa para Visayas y Luzon inspirada en el Mindanao Peacebuilding Institute.
- Visayas Peace Initiative. Una red reciente que pretende agrupar a las diversas iniciativas de Visayas. Participan grupos cercanos al NDF (Gabriella, Silliman University)
- Institute for Reconciliation, University of La Salette. Fr. Jose Nacu, director.
- Pax Christi – Nelly O'Brien Center (Bacolod, Negros)
- Peace Resource Center, Silliman University (Dumaguete)
- Global Action Against Poverty.
- CODE NGO
- INCITE-GOV

Mindanao

- Balay Mindanao. Cagayan de Oro. ONG de desarrollo comunitario. Secretaría Técnica negociaciones GRP-RPM-M. Kaloy Manlupig, director.
- MPC, Mindanao People's Caucus (anteriormente: *Mindanao Tri-People's Caucus*). Impulsado por fr. Bert Layson y dirigido por Mary Ann Arnado. Agrupa líderes comunitarios de zonas en conflicto de Mindanao central y ONG. La Secretaría está en manos de *Initiative for international Dialogue*.
- Initiative for international Dialogue es una red Sur-Sur con sedes en Mindanao, Timor Leste y Burma. Se dedica a promover la participación de organizaciones de base. Funciona como Secretaría del MPC, del Asia-Pacific Solidarity Coalition y es impulsora en el suroeste asiático del Global Partnership for the Prevention of Armed Conflict.
- Bantay Ceasefire. Creado en octubre 2002. Muy vinculada a MPC y IID.
- Mindanao Peace Weavers. Una red que agrupa a varias redes: MPC, AgongNetwork, Peace Advocates Zamboanga, Caonsortium of Bangsamoro Civil Society, Mindanao Peoples Peace Movement, Mindanao Peace Advocates Conference, Mindanao Solidarity Network
- CRS-Mindanao: Peace and Reconciliation Program. Juntamente con MCC y CAFOD organizan anualmente el *Mindanao Peacebuilding Institute*, un curso internacional de tres semanas. También tienen un *Grassroots Peace Learning Center*.
- Kapamagogopa (muslims sharing skills for peace and development). Musa Sanguila, chairman.
- Ranao Muslim Christian Movement for Dialogue and Peace
- Bishops – Ulama Conference
- Caucus of Muslim Mindanao Affairs. Edgardo Ramírez, Secretari. Creado en agosto del 2005, agrupa a 10 asociaciones musulmanas (Edgardo es el único cristiano).

Internacionales

- Center for Humanitarian Dialogue (Mindanao)
- USIP. El "Philippine Facilitation Project" arrancó a mediados de 2003 a instancias del Departamento de Estado de los EEUU, y trabaja sobre el proceso con el MILF.
- CRS (Catholic Relief Service)
- CAFOD (Catholic Agency for Overseas Development)
- MCC (Mennonite Central Committee)
- Reporters sans Frontières
- Jubilee: deuda
- FES (Friedrich Ebert Stiftung). Centrada en trabajar con el espacio político de Akbayan (RJ), socialistas (Bisig), etc.
- Konrad Adenauer Stiftung. Trabaja con un amplio espectro de actores sociales y políticos.

